

Âdem'den Önceki Yaşam

—
Dünya
Edebiyatı
Roman
—

MARGARET
ATWOOD

—
Çeviren:
Suna Güler
—

Cumhuriyetimiz
100 Yaşında

Margaret Atwood, Kanadalı şair, yazar, eleştirmen, denemeci, feminist ve çevre aktivisti.

Özellikle “ütopya” ve “distopya” kavramlarını birleştirerek “üstopya” adını verdiği kendine özgü bilimkurgu türündeki romanlarıyla tanındı. *Kör Suikastçı* (Man Booker Ödülü), *Tufan Zamani*, *Antilop ve Flurya*, *Damızlık Kızın Öyküsü*, *Nam-ı Diğer Grace*, *Cadı Tohumu*, *Kalp Gidince*, *DelliÂddem* ve *Evlenecek Kadın* gibi romanları Türkçede de yayımlandı.

Atwood, 2017’de Alman Kitap Basım ve Yayıncıları Derneği Borsa Birliği tarafından verilen Barış Ödülü’ne layık görüldü.

Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*’nün devamı niteliğindeki *Ahitler*’le 2019 Booker Ödülü’nü aldı ve bu ödülü ikinci kez kazanan dördüncü yazar oldu.

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTABI

Kör Suikastçı
Damızlık Kızın Öyküsü
Cadı Tohumu
Nam-ı Diğer Grace
Kalp Gidince
Evlenecek Kadın
Ahitler
Ölülerle Uzlaşmak

Antilop ve Flurya (DelliÂddem Üçlemesi 1)
Tufan Zamanı (DelliÂddem Üçlemesi 2)
DelliÂddem (DelliÂddem Üçlemesi 3)

ÂDEM'DEN ÖNCEKİ YAŞAM

Orijinal adı: Life Before Man

© 1979, Q. W. Toad Limited

Yazan: Margaret Atwood

İngilizce aslından çeviren: Suna Güler

Yayına hazırlayan: Aslı Güneş

Türkçe yayın hakları: © 2023 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Afa Yayınları, 1992

Doğan Kitap'ta 1. baskı / Mayıs 2023 / ISBN 978-625-6417-60-1

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Sayfa uygulama: Yeşim Ercan Aydın

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnşaat San. ve Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 52729

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Âdem'den Önceki Yaşam

Margaret Atwood

Çeviren: Suna Güler

G.'ye

Fosil organizmanın bir parçası olacağına, organizmanın varoluşunun bir belgesi olabilir; fosilleşmiş bir ayak izi ya da yuva gibi... Bu fosiller bize soyu tükenmiş hayvanları devinim halinde görme ve davranışlarını inceleme olanağı sağlarlar. Zaten tek olanağımız da budur. Ne var ki, kesin kimlik saptaması ancak hayvanın izlerinin üzerine düşüp öldüğü ve fosilleştiği yerde yapılabilir.

- Björn Kurtén, *Dinozorlar Çağı*

İşte bak, gülümsüyorum sana; senin içinde, senin aracılığınla, senin sayende gülümsüyorum. Elinin her titreyişinde soluk alıp veriyorsam, nasıl ölmüş olabilirim?

- Abram Tertz (Andrei Sinyavsky), *Buz Saçağı*

Birinci Bölüm

29 Ekim 1976, Cuma

ELIZABETH

Nasıl yaşamalıyım, bilmiyorum. Herkes nasıl yaşamalı, bilmiyorum. Bütün bildiğim nasıl yaşadığım. Kabuğu çıkarılmış bir salyangoz gibi yaşıyorum. Bu da para kazanmak için iyi bir yol değil.

O kabuğu geri istiyorum, onu oluşturmam yeterince uzun zaman aldı zaten. Her neredeysen o senin yanında, biliyorum. Sen kabuğu çıkarmakta ustaydın. Pullu bir elbise gibi bir kabuk istiyorum; gümüş paralardan, dolarlardan yapılmış olmalı. Bunlar bir armadillonun pulları gibi üst üste dikilmeli. Bir Fransız trençkotu gibi de su geçirmez olmalı.

Keşke seni düşünmeden durabilsem. Beni etkilemek istedin. Ama etkilenmedim işte, tiksindim. Yaptığın iğrenç bir şeydi; çocukça, aptalca bir şey. Bir kriz, bir oyuncak bebeği parçalamak gibi bir şey. Ne var ki, parçaladığın kendi kafandı, kendi bedenindi. Yatakta o bedenin yanımda olmadığını hissetmeden bir daha bir yandan öbür yana dönmeyeceğimden emin olmak, kesin kesimden emin olmak istedin. O bedenin orada olmadığını, ama kesilmiş bir bacak gibi hâlâ dokunulabilir olduğunu bileyim istedin. Kesilip atılmış ama yeri hâlâ acıyor. Ağlamamı, yas tutmamı, elimde kara kenarlı bir mendille sallanan bir koltuğa oturmamı, gözlerimden yaş değil kan dökülmesini istedin. Ama ben ağlamıyorum, öfkeliyim yalnızca. O kadar öfkeliyim ki, bu işi zaten kendin yapmamış olsaydın, ben seni öldürebilirdim.

Elizabeth sırtüstü yatıyor, elbisesi sırtında ama ütüsü bozulmamış. Ayakkabıları yatağın önündeki halının üzerine yan yana konmuş. Bu oval örgü halıyı dört yıl önce, ev döşemeye hâlâ meraklı olduğu yıllarda, Nick Knack'ten almıştı. Elizabeth'in kolları iki yanına açılmış, ayakları birbirine bitişik, gözleri açık. Tavanın yalnızca bir bölümünü görebiliyor, o kadar. Görme alanının içinde küçük bir çatlak var, bu çatlaktan daha küçük başka bir çatlak dallanmış. Hiçbir şey olmayacak, hiçbir şey açılmayacak, o çatlak genişleyip yarılmayacak, içinden hiçbir şey çıkmayacak. O çatlağın tek anlamı var. Duvar boyanmak istiyor. Bu yıl değil, gelecek yıl. Elizabeth "gelecek yıl" sözü üzerinde dikkatini toplamaya çalışıyor, ama yapamıyor.

Solda bir ışık lekesi var. Başını çevirse, yarısına kadar kaldırmış, örümcek gibi çiçekleri olan Çin tarzı bambu storlarıyla pencereyi görecek. Öğle yemeğinden sonra ofise telefon etti, orada olamayacağını söyledi. Bunu son zamanlarda çok sık yapmaya başladı, oysa o işe ihtiyacı var.

Orada olamayacak, evet. Çünkü Hint işi baskı yatak örtüsünün üzerinde kıpırdamadan yatan bedeniyle, saç gibi çatlakları olan tavanın arasında bir yerde şu anda. Hint işi örtünün üzerinde kaplanlar, çiçekler var. Kendisi ise siyah balıkçı yaka bir kazak, düz siyah bir eteklik, leylak rengi bir kombinezon, önden açılıp kapanan bej bir sutyen ve plastik yumurtaların içinden çıkan türden bir külotlu çorap giymiş. Kendisini orada yatarken görebiliyor. Yoğunlaşmış hava gibi, albümin gibi bir şey. Hani yumurta haşlarken kabuk çatlayıp da içinden pırtlayan şey gibi. Tavanın öte yanındaki boşluktan haberi var, kiracıların oturduğu üçüncü kat gibi değil burası. Uzaktan uzağa, minik bir gök gürültüsünü andıran sesler duyuluyor: Çocuğu orada, yerde bilyelerini yuvarlayarak oynuyor. Hava ancak duyulur, ıslık sesi gibi hafif bir ses çıkarak siyah boşluğa doğru emiliyor. Elizabeth duman gibi yukarıya, o kara boşluğun içine çekilebileceğini düşünüyor.

Parmaklarını oynatamıyor. İki yanında duran ellerini, lastik eldivenleri düşünüyor: Bu el biçimi şeylerin içine kemikleri, etleri zorla tıktırtmayı, her seferinde bir parmağı hamur gibi sokuşturmayı düşünüyor.

Aalışkanlık sonucu iki üç santim aralık bıraktığı kapıdan yanmış balkabağı kokusu geliyor. Elizabeth bir hastanenin acil bölümünde tetikte duruyor sanki; çatırtılar; kırılma sesleri, çığlıklar duymayı bekliyor hâlâ. Cadılar Bayramı'na daha iki gün var ama çocukları balkabağından fenerlerini yakmışlar bile. Oysa hava bile kararmadı daha. Yalnız, Elizabeth'in yanı başındaki ışık lekeli hafiften solmaya yüz tuttu. Çocuklar giyinip kuşanmayı, acayip kıyafetlere girmeyi, maskeler takmayı öyle seviyorlar ki. Sokaklarda ölü yaprakların arasında koşmaya, yabancıların kapılarını çalmaya, ellerindeki kesekâğıtlarını uzatarak bonbon dilenmeye bayılıyorlar. Eskiden böylesi bir coşku, o ateşli sevinç, odasının kapalı kapısının ardında haftalarca sürüp giden hazırlıklar Elizabeth'in içine dokunurdu. İçinde bir şey burulur, bir anahtar çevrilirdi sanki. Bu yıl çocuklar ona uzak davranıyorlar. Aralarında bir hastanın bebek odasındaki gibi onları ayıran sessiz bir cam pano var sanki. Elizabeth sabahlığıyla panonun önünde durmuş, sırayla her ikisine de bakıyor, onların o pembecik dudaklarının açılıp kapandığını, yüzlerinin buruştuğunu görüyor.

Elizabeth onları görebiliyor, onlar da onu görüyorlar. Bir şeyin yolunda gitmediğini biliyorlar. Terbiyeleri, kaçınışları dondurucu; çünkü bunu o kadar iyi becerebiliyorlar ki.

Beni gözetliyorlar ne zamandır. Yıllardır bizi gözetliyorlar. Bunu nasıl yapmaları gerektiğini niçin bilmiyorlar? Her şey normalmiş gibi davranıyorlar, belki onlar için normal de. Biraz sonra akşam yemeği isteyecekler, ben de yemek yapacağım. Bu yataktan çıkıp onlara yemek hazırlayacağım, yarın onları okula uğurlayacağım, sonra da işime gideceğim. Böyle olması gerekiyor.

Elizabeth eskiden yemek pişirirdi, hem de çok iyi pişirirdi. O zamanlar halılara da ilgi duyardı. Hâlâ yemek pişiriyor, bir şeylerin kabuğunu soyuyor, başka bir şeyleri ısıtıyor. Kimisi sertleşiyor, kimisi yumuşuyor pişince. İş böyle sürüp gidiyor. Ama yemek düşündüğü vakit *Ağzının Tadını Bilenlerin Yemek Kitabı*'ndaki o parlak renkleri, kırmızıları, turuncuları, yeşilleri görmüyor artık. Bunun yerine, kahvaltınızda ne kadar yağ var gibi yazıların bulunduğu dergilerdeki yiyecek resimleri gibi görüyor yiyecekleri. Ölü yumurta akları, domuz pastırmasındaki beyaz şeritleri, beyaz tereyağı. Donmuş domuz yağı kılıklı tavuklar, rostolar, biftekler. İşte bütün yiyeceklerin tadı böyleymiş gibi geliyor şimdi ona. Ama yiyor yine de aşırı yiyor hem de şişmanlayacağını bile bile.

Hafif bir kapı tıkırtısı, bir adım sesi duyuluyor. Elizabeth gözlerini indiriyor. Tuvalet masasının üzerindeki meşe çerçeveli oval aynadan kapının açıldığını, arkadaki koridorun karanlığını ve Nate'in solgun bir balona benzeyen hafifçe eğik yüzünü görebiliyor. Nate odaya giriyor ve Elizabeth'in onu dışarda tutmak için eşiğe germeyi âdet edindiği görünmez ipliği koparıyor. Elizabeth başını ona çevirmeyi başarıyor. Ona gülümsüyor.

Nate, "Nasılsın, sevgilim?" diyor. "Sana çay getirdim."

NATE

Birbirlerine hep sevgilim diyorlarsa da, Nate artık aralarında sevginin ne anlama geldiğini bilmiyor. Hepsi çocukların hatırı için. Nate ne zamandan beri karısının yanına kapıyı vurarak girmeye başladığını da, o kapıyı ne zamandan beri kendi odasının kapısı saymaktan vazgeçtiğini de anımsamıyor. Çocukların ikisini başka bir odaya geçirdiklerinde, Nate o boş yatağa sahip çıkmıştı. Elizabeth boş yatak, demişti o zaman. Şimdiyse o yatağa fazla yatak diyor.

Nate çay fincanını gece masasının üzerine, Elizabeth'i her sabah neşeli kahvaltı haberleriyle uyandıran saatli radyonun yanına koyuyor. Masanın üzerinde bir kül tablası var, içinde sigara izmariti yok. Neden olsun ki? Elizabeth sigara içmez. Ama Chris içerdi.

Nate bu odada uyuduğu zamanlar, bir yığın kül, sürüyle kibrit, içi halkalı bardaklar, kendi cebinden çıkma bozuk paralar olurdu masanın üzerinde. Elizabeth'le Nate bunları bir fıstık ezmesi kavanozunun içine koyup biriktirir, bu parayla birbirlerine küçük armağanlar alırlardı. Elizabeth bu paralara "deli parası" derdi. Nate cebindeki bozuklukları hâlâ masaya boşaltıyor. Bunlar odasındaki –kendi odasındaki– yazı masasının üzerinde fare pisliği gibi birikiyor. Elizabeth onu orada tutmak istercesine, "kendi odan" deyip duruyor.

Elizabeth ona bakıyor, yüzünde renkten eser yok, gözlerinin çevresi koyu renk halkalarla kuşatılmış, gülümseyişi solgun. Gayret etmesi gerekmiyor, o zaten her zaman gayret eder.

“Teşekkür ederim, sevgilim” diyor. “Hemen kalkıyorum.” Nate, yardımcı olmaya çalışarak, “İstersen, bu akşam yemeği ben hazırlayayım” diyor. Elizabeth keyifsizce razı oluyor. Keyifsizliği; isteksizliği, yüreklendirmekten yoksun oluşu Nate’i korkunç sinirlendiriyor ama hiçbir şey söylemiyor. Gerisingeri dönüp kapıyı yavaşça ardından kapatıyor. Bir jest yaptığı halde Elizabeth sanki bunun hiçbir anlamı yokmuş gibi davranıyor.

Nate mutfağa gidiyor, buzdolabını açıyor, içinde ne var ne yok bakıyor. Tıkış tıkış giysilerle dolu bir çekmeceyi karıştırmak gibi bir şey bu. Kavanozların içinde artık yemekler, bozulmuş soya filizleri, plastik bir torba içinde çürük çimenlik gibi kokan, bozulmaya başlamış ıspanak. Elizabeth’in bunları temizlemesini beklemek boşuna. Eskiden temizlerdi. Bugünlerde başka şeyleri temizleyecek ama buzdolabını değil. Nate kendi temizleyecek buzdolabının içini, yarın ya da öbür gün, vakti olduğunda.

Bu arada, bulabildikleriyle bir yemek uydurması gerek. Nate için bu büyük bir dert değil, yemek pişirilirken hep yardım ederdi, eskiden elbet. Nate o günleri “eski günler” diye düşünüyor, geçmiş romantik bir çağ, şövalyelik üzerine bir Disneyland filmi gibi. Her zaman erzak vardı o günlerde. Şimdiyse marketten alınacakların çoğunu Nate alıyor, eve gelirken bisikletinin sepetine hep bir iki kesekâğıdı yüklüyor. Ne var ki, bazı gerekli şeyleri unutuyor, bu yüzden de eksiklikler oluyor. Yumurta yok, tuvalet kâğıdı yok. O zaman çocukları köşedeki dükkâna göndermek zorunda kalıyor, orada her şey daha pahalı. Daha önce, otomobili satmadan evvel bu o kadar büyük sorun olmuyordu. Elizabeth’i haftada bir, cumartesi günleri markete götürüyor, eve döndüklerinde de onun, konserve kutularını, dondurulmuş yiyecek paketlerini yerine yerleştirmesine yardım ediyordu.

Nate suları akan kokmuş ıspanağı sebze kutusundan çıkarıp çöp tenekesine götürüyor. Paketten yeşil bir sıvı sızıyor. Yumurtaları sayıyor. Omlete yetecek kadar yok. İster istemez yine pey-

nirli makarna yapacak. Bu da kötü sayılmaz, çünkü çocuklar makarnaya bayılırlar. Elizabeth bayılmayacak ama yine de yiyecek; sanki aklındaki son şey oymuş, Nate orada değilmiş gibi boş gözlerle duvara bakarak, ağır ağır ateşte kızaran bir din şehidi gibi gülümseyerek, tabağındakinin hepsini yiyip yutacak.

Nate bir makarnayı karıştırıyor, bir peyniri rendeliyor. Sigarasından kül düşüyor, neyse ki tencerenin içine değil. Chris'in bir av tüfeğiyle kafasını parçalaması onun suçu değil elbet. Evet, bir av tüfeğiyle. Bu, Nate'in Chris'te her zaman tatsız bulduğu aşırılığı, isteriyi özetliyor işte. Kendisi olsa bir tabanca kullanırdı. Elbet böyle bir şey yapmaya niyeti olsaydı. Nate'in asıl sinirine dokunan, telefon geldiğinde Elizabeth'in kendisine nasıl baktığı: *Hiç değilse o bu yürekliliği gösterebildi. Hiç değilse o ciddiye.* Elizabeth bunları hiçbir zaman açık açık söylemedi söylemesine ama Nate onun ikisini kıyasladığından da, hâlâ sağ olduğu için kendisini suçlu çıkardığından da o kadar emin ki. Hâlâ sağ olmak ödeklilik, başka bir şey değil.

Yine de Elizabeth'in, söylemese de, bütün olup bitenlerden onu sorumlu saydığını biliyor. Şu ya da bu olsaydın, şunu ya da bunu yapsaydın –Neyi yapsaydı acaba? Nate bilmiyor– bütün bunlar olmayacaktı. Bunlara sürüklenmeyecektim, zorlanmayacaktım... Bu Elizabeth'in görüşü. Ona göre sapıtmasına yol açan Nate'miş. Nate'in bu tanımlanmayan başarısızlığı, Elizabeth'i çevresinde dönüp dolayan, “güzel kalçaların var” diyen ilk çılgın erkeğe vantuz gibi yapışmaya hazır, titrek, çaresiz bir et yığını haline getirmiş güya. Ama sutyenin üzerindeki Aşk Kilidi'ni açmak için Chris ona ne dedi, elbet Nate bilemiyor. Olasılıkla, “Güzel dal budak salmışsın” gibi bir şey demiş olsa gerek. Satranç oyuncularını böyledir. Nate biliyor. Kendisi de eskiden satranç oynardı. Nate kadınların, yani bazı kadınların satranç oynamayı neden seksi bulduklarını bir türlü anlayamıyor.

İşte o gecedен beri, tam bir haftadır, Elizabeth öğleden sonrala-

rını o yatakta –eskiden Nate’in olan, daha doğrusu yarısı Nate’in olan yatakta– böyle yatarak geçiriyor. Nate de ona her gün bir fincan çay getiriyor. Elizabeth bu çayları ölmekte olan kuğu bakışlarıyla kabul ediyor; Nate bu bakışa dayanamadığı gibi, karşı da koyamıyor. Olanlar senin kabahatin sevgilim ama bana fincan fincan çay getirmene bir diyeceğim yok. Yetersiz bir özür dileme bu. Banyodan bir aspirinle bir bardak da su getir. Teşekkür ederim. Hadi şimdi bir yere git ve kendini suçlu hisset. Buna katlandığı için Nate enayinin biri olduğunu düşünüyor; *iyi bir çocuk gibi*.

Gidip ölüyü teşhis etmek de ona düştü üstelik, Elizabeth’e değil. Elizabeth’in yaralı gözlerinin dediği gibi, kimse ondan gidip ölüyü teşhis etmesini bekleyemezdi. Nate ne kadar da işgüzarca girmişti apartmana. Kendisinin yalnızca iki kez gittiği, Elizabeth’inse son iki yıldır en azından haftada bir uğradığı o apartmanda durmak, mide bulantısıyla savaşmak, kendini toparlayıp bakmaya zorlanmak korkunçtu. Nate Elizabeth’in orada, onlarla birlikte odada olduğunu hissetmişti; boşluktaki bir kıvrıntı, bir gözleyici gibi. Chris’ten daha çok, onun varlığı duyumsanıyordu. Doğrusu, kafa diye bir şey kalmamıştı ölüde: Başsız süvari. Ama yine de tanınabilecek durumdaydı. Chris’in o ağır, yassı suratı hiçbir zaman ifadeli olmamıştı zaten. Oysa çoğu insan öyledir. Onun bütün ifadesi bedeninde toplanmıştı. Kafası her zaman ona sorun çıkartmıştı. Besbelli Chris de bu yüzden bedeninin başka bir yerine değil de kafasına sıkılmıştı kurşunu. Bedenini bozmak istememişti.

Yerler, masa, yatağın yanında duran satranç takımı, üzerinde gövdeyle uzuvların yattığı yatak, Nate’in ona o ince uzun kordonla bağlı öbür bedeni, Elizabeth’in denetlediği boşluktaki delik. Chris, üzerine bir takım elbise giymiş, boyunbağı takmıştı. Sırtında beyaz bir gömlek vardı. Nate o garip töreni düşünüyor; kalın, etli ellerin kravatu bağlayışını, aynaya bakıp düzeltişini... Tanrım, ayakkabılarını bile parlatmıştı! Düşündükçe ağlayası geliyordu. Nate ellerini ceketinin ceplerine sokmuştu; parmakları

bozuk paraların, evin anahtarlarının üzerinde kasılıp kalmıştı.

İkinci polis, “Masanın üzerine sizin telefon numaranızı bırakması için bir neden var mıydı?” diye sordu.

Nate, “Hayır” dedi. “Biz arkadaşydık, ondan olsa gerek.”

Birinci polis, “İkiniz de mi?” diye sordu. Nate, “Evet” dedi.

Nate güveç kabını fırına koymak üzereyken Janet geliyor:

“Yemeğe ne var?” diye soruyor; sonra Nate’e kim olduğunu anımsatmak ister gibi, “Baba” diye ekliyor.

Nate birden bu soruyu öyle acıklı buluyor ki, bir süre yanıt veremiyor. Geçmişten kalma bir soru bu, eski günlerden. Nate’in gözleri buğulanıyor. Güveç kabını yere fırlatıp kızını kucaklamak istiyor cam. Ama fırının kapağını yavaşça kapatmakla yetiniyor. “Peynirli makarna” diyor.

Janet, “Nefis” diyor. Sesi irak, denetimli, dikkatli bir hoşnutluk numarası yapar gibi. “Domates sosu da var mı?” Nate, “Hayır” diyor. “Domates yoktu.”

Janet, tahtada bir cızırtı çıkartarak, başparmağını mutfak masasının üzerine sürtüyor. Bunu iki kez yapıyor. Sonra, “Annem dinleniyor mu?” diyor.

Nate, “Evet” diye karşılık veriyor. Sonra, ahmakça, “Ona bir fincan çay götürdüm” diyor. Bir elini arkasına götürüp mutfak tezgâhına dayanıyor. Neden kaçınmaları gerektiğini her ikisi de biliyorlar.

Janet, küçük bir yetişkin sesiyle, “Eh, yakında görüşürüz” diyor. Dönüp mutfak kapısından çıkıyor.

Nate bir şey yapmak, mutfak penceresine vurup elini parçalamak istiyor. Ama camın öbür yanında bir tel kafes var. Bu, yapacağı işi etkisiz hale getirebilir. Şu anda ne yapsa gülünç olacak zaten. İnsanın kafasını uçurmasının yanında bir pencereyi parçalamak nedir ki? *Köşeye sıkıştın işte*. Eğer bu işi Elizabeth planlamış olsaydı, daha iyisini yapamazdı kuşkusuz.

LESJE

Lesje [Laşyadiye okunur] tarihöncesinde dolaşıyor. Kendi güneşinin hiçbir zaman olamayacağı kadar turuncu bir güneşin altında, kalın saplı çiçeklerle, aşırı büyümüş eğreltiotlarıyla dolu, bataklık gibi sulak bir alanın ortasında; sırtları kemik levhalarla kaplı bir grup *Stegosaurus* otluyor. Bu grubun çevresinde ise, ancak görünüşü sayesinde korunan, daha uzunca boylu, daha ince yapılı birkaç *Camptosaurus* var. Arada bir ihtiyatla, sinirli sinirli küçük kafalarını kaldırıyor, havayı koklamak için arka ayakları üzerinde dikiliyorlar. Bir tehlike varsa, alarmı veren ilk onlar olacak. Lesje'nın daha yakınında, orta boylu bir Pterozor sürüsü dev bir eğreltiotu ağacından ötekine doğru süzülüyor. Lesje bu ağaçlardan birinin en tepesindeki yaprak demetinin içine çömelmiş, kendisini işe hiç karıştırmadan, mutluluk içinde, dürbünle sürüyü seyrediyor: Dinozorların hiçbiri ona en küçük bir ilgi göstermiyor. Onu görseler ya da kokusunu alsalar bile, ayırımına varmayacaklar. Lesje onlar için o denli yabancı bir şey ki, dikkatlerini onun üzerinde toplayamıyorlar. Yerliler de Kaptan Cook'un gemilerini gördüklerinde oralı olmamışlardı, çünkü böyle şeylerin var olmaması gerektiğini biliyorlardı. Görünmez olmak gibi bir şey bu.

Lesje dinlenmek için herkesin böyle hayaller kurmadığını biliyor elbet. Ama o böyle hayaller kurarak dinleniyor. Özellikle de, hangi paleontolojik gerçeğin resmi uyarlamasını seçtiyse, onu utanmazca bozmaya başladı başlayalı. Genellikle çalışma saatle-

ri içinde zeki, nesnel ve yeterince kuramcıdır. “Burada, bu Jura çağından kalma bataklıklardaki taşkınlığının asıl nedeni bu olsa gerek” diye düşünüyor. Çağları, zamanları birbirine karıştırıyor, renkleri ekliyor. Uzmanların varsaydığı gibi donuk kurşuniler ya da kahverengiler yerine niçin kırmızı-sarı benekli metalik mavi bir Stegosaurus olmasın sanki? Kendisi de az buçuk o uzmanlardan Camptosaurus’ların böğürlerinde pastel renkler bir görünüyor, bir kayboluyor; kırmızımtrak pembeler, morlar, uçuk pembeler... Ahtapotun derisindeki kasılıp gevşeyen kromatoforlar gibi, bu renkler de hayvanın duygularını yansıtıyor. Camptosauruslar ancak öldüklerinde renkleri kurşuniye döner.

Aslında hiç de sanıldığı kadar hayal ürünü değil bunlar. Lesje daha egzotik çağdaş kertenkelelerin parlak renklerine alışık; Mandril denen maymunun kışındaki memeli çeşitlemeler de cabası. Bu tür tuhaf eğilimler bir yerden başlayarak gelişmiş olsa gerek.

Lesje bunun bir kaçış olduğunu biliyor. Son zamanlarda çok sık yapmaya başladı bunu. Çocukluktan, erken ergenlik çağından kalma, başka düşünce kurguları yararına bir süre önce rafa kaldırılmış bir gündüz düşü bu. Kafasının içinde dinozorların yerini insanlar –erkekler– aldı, doğru, tıpkı jeolojik zamanlarda olduğu gibi. Şu var ki, erkekleri düşünmek giderek daha az ödüllendirilir oldu. Her neyse, yaşamının o bölümü şimdilik düzenli gidiyor. Düzenli. Yani düzenli bir yanlılık içinde. Şu anda *erkekler* demek, William demek. William, Lesje’nun da, kendisinin de artık yerleşik düzene girdiğine inanıyor. Herhangi bir değişiklik için bir neden görmüyor. Düşününce, Lesje da görmüyor. Yalnız, artık William’la ilgili gündüz düşleri kuramıyor, kurmaya çalıştığı zamanlar bile yapamıyor bunu. Eskiden kurduğu düşlerin ne olduklarını bile anımsayamıyor artık. William’la ilgili bir gündüz düşü ancak bir çelişki diye nitelendirilebilir şimdi. Lesje bu gerçeğe pek önem vermiyor.

Tarihöncesinde erkekler ya da başka insanlar yok, kendisi gibi rastgele ortaya çıkan yalnız gözlemciler bunun dışında elbet. O bir turist, bir sığınmacı, kendi özel eğreltiotunda dürbünüyle çömelmiş, kendi işiyle uğraşan biri. Telefon çalınca Lesje irkiliyor. Gözleri irileşiyor, kahve kupasını tutan eli havaya sıcıyor, kahve dökülüyor. Ani gürültülerden aşırı etkilenen insanlardandır Lesje. Kendisini ürkek bir insan, bir otobur olarak görür. Arkasından biri geldi mi havaya sıçrar; metrodaki görevli düdüğünü çaldı mı, orada insanların olduğunu ve düdüğün çalacağını bile bile irkilir. Arkadaşlarından bazıları bunu sevimli bulsa da, bazılarının sinir olduğunu Lesje biliyor.

Lesje sinir biri olmak istemiyor. Onun için, yanında kimse olmadığı zaman bile kendini denetlemeye çabılıyor. Kahve kupasını masanın üzerine koyuyor –dökülen kahveyi daha sonra silip temizleyecek– sonra gidip telefonu açıyor. Kimden telefon beklediğini de, kimin aramasını istediğini de bilmiyor. Bu ikisinin ayrı ayrı şeyler olduğunu düşünüyor.

Lesje telefonu açtığında hat kapanmıştı bile. Telefondan gelen ses kentin uğultusu. Dökme camın dışından yansıyan bu ses, karşındaki beton kayalıkta büyüyor. Lesje kendisi de o beton kayalığın içinde yaşıyor. Kayalıklarda yaşayan, kayalıklarda asılı duran biri.

Lesje telefonu bir an elinde tutuyor, bir sesi dinler gibi uğultuya kulak veriyor. Sonra alıcıyı yerine bırakıyor. William değil arayan, bu belli. William söyleyeceği bir şey, pratik bir mesajı olmadı mı asla aramaz: Geliyorum. Beni şurada bekle. Gelecek durumda değilim. Var mısın şuraya gidelim, ve daha sonra, birlikte yaşamaya başladıklarında, şu saatte evde olacağım. Ve daha sonra, şu saate kadar evde olmayacağım. Lesje bunları ilişkilerinin olgunlaşmasının işareti olarak görüyor ve William'ın yokluğundan tedirgin olmuyor. William'ın önemli bir proje üzerinde çalıştığını biliyor. Bir lağım boşaltma projesi bu: Lesje onun işine

saygı duyuyor. O da, William da birbirlerine bol özgürlük tanıyacıkları konusunda sözleşmişlerdi.

Bu üçüncü kez. Geçen hafta iki kez, bir de bugün. Bu sabah Lesje ofisteki kızlara laf olsun diye bu telefonlardan söz etti. Bundan kaygılanmadığını belirtmek için de, dişlerini göstererekten şöyle bir gülümseyiverdi çabucak. Sonra hemen elini götürüp ağzını kapattı. Dişlerinin yüzüne oranla çok büyük olduğunu düşünüyor. Bu koca dişler onu iskelet gibi, karnı aç gibi gösteriyor.

Elizabeth Schoenhof da oradaydı, kafeteryada. Çok işleri yoksa hepsi on buçukta kafeteryaya giderler. Elizabeth Özel Projeler bölümünde çalışır. Lesje onu sık sık görür, çünkü müzedeki en gözde şeylerden biri de fosillerdir. Elizabeth fosiller üzerinde çalışmayı sever. Bu kez Elizabeth onların masasına geldi ve bir sergi için Lesje'nın üzerinde çalıştığı materyale gereksinimi olduğunu söyledi. Sergiye Kanada'dan küçük nesnelere koymak istiyormuş aynı coğrafya bölgesinden birtakım doğal nesnelere de eklemeyi düşünüyormuş. Hem *insan eliyle yapılmış* nesnelere olmalıymış, hem de *çevresel* nesnelere. Öncü baltalar, hayvan tuzaklarına yakışsın diye birtakım doldurulmuş hayvanlar koyabilirmiş örneğin. Atmosferi sağlamak için de oraya buraya birkaç kemik fosili serpiştirmeyi düşünüyormuş.

Elizabeth, "Eski bir ülke burası" diyordu. "İnsanların bunu görmelerini istiyoruz."

Lesje böyle oradan buradan derlenmiş bir sergiye karşı, ancak bunun gerekli olduğunu da biliyor. Herkesin anlaması için. Yine de saçma bulmaktan kendini alamıyor. Elizabeth, o yetkili, olgun kadın havasıyla, Lesje'nın kendisi için gerçekten ilginç birkaç fosil bulup bulamayacağını sorduğunda da, ona karşı çıkmak geldi içinden. Bütün fosiller ilginç değil miydi sanki? Yine de terbiyeli bir tavırla, "Bakayım, ne bulabileceğim. Elimden geleni yaparım" diye yanıtladı onu.

Elizabeth başkalarının tepkilerini sınıflandırmakta ustaydı. Bu yüzden Lesje ona karşı bir tür korku duyardı, kendisi böyle bir şey yapamazdı çünkü. Elizabeth, “Görsel açıdan ilginç bir şey demek istiyorum” diye açıkladı. “Bulabilirsen, gerçekten çok makbule geçecek.”

Takdir edilmeye her zaman hazır olan Lesje hemen yumuşadı. Elizabeth olağanüstü büyüklükte parmak kemikleri, bir iki kafatası kemiği istiyorsa, Lesje seve seve sağlardı bunları. Hem Elizabeth çok kötü görünüyordu, yüzü çarşaf gibi bembeyazdı. Yine de herkes onun olanlarla harikulade bir biçimde başa çıktığını söylüyordu. Lesje kendisini onun yerine koyamıyor, olanlar kendi başına gelse nasıl başa çıkabileceğini düşünemiyordu bile. Ne olduğunu elbet herkes biliyordu, olay gazetelere bile geçmişti, Elizabeth’in de gerçeği saklamaya uğraştığı pek söylenemezdi.

Elizabeth’in yanında Chris’ten ya da onunla ilgili bir şeyden söz etmemeye hepsi çok dikkat ediyordu. Elizabeth sergide bir çakmaklı tüfek de kullanmak istediğini söyleyince, Lesje elinde olmadan gözlerini kırıpıştırdı. Kendisi olsa tüfek koymazdı sergiye. Ama belki de bu kör noktalar gerekliydi ve olanlarla “harikulade bir biçimde başa çıkmanın” bir parçasıydı.

Lesje, konuyu değiştirmek için neşeyle, “Bilin bakalım ne oldu?” dedi. “Sessiz telefonlar alıyorum.”

Marianne, “Açık saçık şeyler mi söylüyor?” diye sordu.

Lesje, “Hayır” dedi. “Arayan her kimse, bırakıyor telefonu çalabildiği kadar çalsın, sonra ben açınca adam kapatıyor.”

Marianne ilgisi sönmüş olarak, “Yanlışı numaradır olasılıkla” dedi.

Trish de, “Peki, erkek olduğunu nereden biliyorsun?” diye sordu.

Elizabeth, “Özür dilerim” diyerek ayağa kalktı, bir an öyle durdu, sonra dönüp bir uyurgezer gibi kararlı adımlarla kapıya doğru seğirtti.

Trish, “Olanlar çok korkunç” dedi. “Elizabeth kendini çok kötü hissediyor olmalı.”

Marianne, “Bilmiyor musun yoksa?” dedi. “Chris ona böyle telefonlar ederdi. Geçen ay en azından gecede bir kez. Elizabeth onu bıraktıktan sonra. Elizabeth olay olmadan bir süre önce Philip Burroughs’a söylemiş. Bir şeyler olacağını sezmiş anlaşılır.”

Lesje kızardı, elini yanağına götürdü. Hep bilmediği bir şeyler olurdu. İşte şimdi de Elizabeth o sözleri bile bile söylediğini sanacak ve onu sevmeyecekti. Nasıl olmuştu da bu dedikoduyu kaçırmıştı? Besbelli burada, hemen şu masada oturup bunu konuşmuşlardı ve Lesje dikkat bile etmemişti.

Lesje gerisingeri oturma odasına dönüyor, dökülmüş kahvesinin yanındaki sandalyeye oturuyor, bir sigara yakıyor. Lesje sigara içer ama içine çekmez dumanı. Bunun yerine sigarayı ilk iki parmağının arasına alarak sağ elini ağzının önünde tutar, başparmağını da çene kemiğine dayar. Böylece, gözlerine doğru yükselen dumanın arasından bakarak rahatça konuşur, güler. Lesje'nın gözleri en güzel yanındır. Ortadoğu ülkelerinde kadınların niçin peçe ya da yarım peçe taktıklarını anlayabiliyor. Bunun alçakgönüllülükle hiçbir ilgisi yok. Lesje bazen, yalnızken, çiçekli yastık kılıflarından birini yüzünün alt tarafını kapatacak biçimde burun köprüsünün üstünde tutar. Burnu biraz uzuncadır ve bu ülkedeki insanların burunlarına oranla biraz kemerlidir. Gözleri –koyu renk, neredeyse kapkara olan gözleri– banyodaki aynadan, mavili morlu çiçeklerin üzerinden bilmece gibi ona bakar.

“Nate’in içinden ansızın ayağa kalkıp Elizabeth’in üzerine atılmak, ellerini onun boynuna kenetleyip sıkamak geliyor. Doyurucu bir hoşnutluk duyuyor bunu düşününce. Annesi boyuna, ‘Erkekler kadın haklarını savunmalı’ der durur. Nate kuramsal açıdan bunu anlayabiliyor. Kadın terziler, fırın işçileri, kadın üniversite öğretmenleri, ırza geçme olayları hakkında birçok şey biliyor. Ne var ki kendisinininki gibi somut, elle tutulur olaylarda kadın haklarını savunmaya gerek yok. Bu olayda savunulması gerekenin Elizabeth değil, kendisi olduğu apaçık ortada.”

Damızlık Kızın Öyküsü’nün yazarı Margaret Atwood, 1979 tarihli *Âdem’den Önceki Yaşam*’da Elizabeth, Nate ve Lesje aracılığıyla “açık ilişki” kavramını sorguluyor. Nefessiz kalınan aile salonlarından, seks oyunlarıyla şenlenmeyen sıkıcı yatak odalarından kurtulmanın yolu açık ilişkiden mi geçiyor? Yoksa açık ilişki oyununun bütün taraflarını, özellikle de kadınları, yalnızlıkla, görünmezlikle, incinmişlikle, tamamlanmamışlıkla baş başa bırakan bir yanılısamadan mı ibaret? Atwood, o ince ironisiyle, ahlak bekleliğine soyunmadan, kahramanlarının ve okurlarının kulağına bütün zamanların, Âdem’den bu yana bütün hikâyelerin en cevapsız sorusunu fısıldıyor: “Bağlanmadan özgürlük mümkün mü?”

